

Так, відповідно, організації соціальної сфери залежно від специфіки мети діяльності мають свої характерні властивості, які суттєво відрізняють їх від інших видів організацій. Вказані особливості організацій соціальної сфери знаходять відповідний відбиток під час формування системи управління.

І, насамкінець, організація – це частина суспільної системи, одна з найрозповсюдженіших форм об'єднання людей, необхідний елемент соціуму. Вона не може існувати поза суспільством і, у свою чергу, суспільство не може існувати без організацій, які воно створює заради свого існування.

Список використаних джерел

1. Андрушків Б. М. Основи теорії та практики управління / Б. М. Андрушків. – Львів : Світ, 1993.
2. Гріфін Р. Основи менеджменту : підручник / Р. Гріфін, В. Яцура. – Львів, 2001.
3. Менеджмент социальной работы : учеб. пособие / под ред. Е. И. Комарова, А. И. Войтенко. – М., 1999.
4. Осовська Г. Основи менеджменту / Г. Осовська. – Житомир, 1998.
5. Соціальний менеджмент : учебник / под ред. Д. Валового. – М., 2000.
6. Соціальний менеджмент : учеб. пособие / под ред. В. Н. Иванова, В. И. Патрушева. – М., 2001.

УДК 364-78:37

А.Д. Мекшун, ст. викладач

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ ПІДХОДІВ ДО РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «СОЦІАЛЬНИЙ ПРАЦІВНИК» У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЦЬОЇ СФЕРИ (зарубіжний та вітчизняний досвід)

Проаналізовано основні підходи до сутності поняття «соціальний працівник» із врахуванням зарубіжного та вітчизняного досвіду в процесі професійної підготовки фахівців цієї сфери. Наголошено на необхідності формування обґрунтованих вимог до програм професійної освіти, професійного відбору абітурієнтів, з іншого – вивчення досвіду зарубіжних країн у цій галузі та впровадження передових технологій навчання. Розкрито сутність основних зарубіжних моделей підготовки спеціалістів для соціальної сфери.

Ключові слова: соціальна робота, соціальний працівник, професійна підготовка соціальних працівників.

Проанализированы основные подходы к сущности понятия «социальный работник» с учетом зарубежного и отечественного опыта в процессе профессиональной подготовки специалистов данной сферы. Акцентируется внимание на необходимости формирования и разработки обоснованных требований к программам профессионального образования, профессиональному отбору абитуриентов, с другой стороны – изучение опыта зарубежных стран в этой отрасли и внедрение передовых технологий обучения. Раскрыто сущность основных зарубежных моделей подготовки специалистов для социальной сферы.

Ключевые слова: социальная работа, социальный работник, профессиональная подготовка социальных работников.

This paper analyzes the main approaches to the nature of the concept of "social worker" with regard to foreign and domestic experience in the process of training specialists in this sphere. The author stresses the need to build and develop reasonable requirements for vocational education, professional selection of applicants, on the other – the study abroad experience in this industry and the introduction of advanced learning technologies. Researcher reveals the essence of the main foreign models of specialist training for social services.

Key words: social work, social worker, professional preparation of social workers.

Постановка проблеми. Більшість кадрів, зайнятих сьогодні у сфері соціальної роботи, на жаль, не мають спеціальної професійної підготовки, що в свою чергу, веде до труднощів психолого-педагогічного, правового, комунікативного, соціально-технологічного характеру. Саме тому професійна підготовка соціальних працівників представляє гостру проблему і вимагає, з одного боку, розроблення науково обґрунтованих вимог до програм професійної освіти, професійного відбору абітурієнтів, з іншого – вивчення досвіду зарубіжних країн у цій галузі та впровадження передових технологій навчання.

Мета статті – проаналізувати основні підходи до сутності поняття «соціальний працівник» із врахуванням зарубіжного та вітчизняного досвіду в процесі професійної підготовки фахівців цієї сфери.

Питання розвитку та становлення освіти в зарубіжних країнах висвітлюються в роботах Н. Абашкіна, А. Джуринаського, Б. Вульфсона, С. Малькової, Б. Мельниченко, Л. Пухівської, І. Тараненко та ін. Безпосередньо вивченню особливостей підготовки соціальних працівників в Україні та в зарубіжних країнах присвячені праці М. Глухової, М. Головатого, Г. Дмитренка, А. Капської, Т. Кремневої, Н. Кривоконь В. Курбатова, М. Лукашевич, Л. Міщик, В. Нечаєвої, Т. Сили, С. Харченко, Є. Холостової та ін.

Виклад основного матеріалу. У всьому світі сучасна система соціальної освіти вимагає суттєвих змін і потребує вдосконалення. Тому зупинимося на характеристиці зарубіжних моделей підготовки спеціалістів для соціальної сфери.

Із розвитком громадської і державної систем соціальної допомоги й підтримки у ХІХ столітті визріла необхідність професійної підготовки кадрів для її здійснення. Перші школи соціальної роботи виникли в Англії, Німеччині, США, Франції, Швеції наприкінці ХІХ століття. Однак активний їх розвиток почався лише у другій половині ХХ століття. Головними передумовами для цього стали, з одного боку, – зростання добробуту країн, з іншого – усвідомлення того факту, що для повноцінної роботи законів, які забезпечують права громадян, потрібно, щоб вони впроваджувалися в життя на рівні окремої людини з урахуванням її особистих життєвих обставин. Саме це стало найважливішим завданням і основним видом діяльності соціальних працівників.

Деякі країни, такі як Англія, Австрія, США мають добре розвинуті системи підготовки фахівців у галузі соціальної роботи. Якщо в Австрії, Англії і США склалися багаторівневі системи, які дають можливість отримати ступінь доктора в галузі соціальної роботи, то підготовка соціальних працівників, педагогів та аніматорів у Швейцарії йде в основному на рівні середнього спеціального навчання. Особливістю американської системи підготовки фахівців соціальної сфери є: висока якість навчальних програм, неперервність навчання, вузька спеціалізація, орієнтація на практику та відповідність сучасним умовам розвитку суспільства.

Якщо аналізувати сучасні тенденції і перспективи розвитку соціальної освіти у світовому контексті, то варто зауважити, що в 60-х роках минулого століття, з метою налагодження діяльності шкіл соціальної роботи чи поліпшення їх діяльності у країни, які прагнули розвивати цю сферу, були запрошені десятки американських, британських і канадських спеціалістів у галузі соціальної освіти. Одночасно працівники освіти із США проводили навчальні семінари для європейських спеціалістів. Стипендії та стажування, які надавались міжнародними агентствами, урядами різних країн і приватни-

ми особами, приваблювали у США, Канаду і Об'єднане Королівство соціальних працівників з усього світу. Це сприяло інтернаціоналізації професії, поширенню солідарності серед викладачів соціальних дисциплін, послужило посиленню впливу західних країн на підготовку соціальних працівників у країнах, які розвиваються. Оскільки підготовка соціальних працівників у цих країнах була справою новою – вони користувалися чужими досягненнями, і не завжди прагнули розробляти власні моделі, структури і форми соціальної освіти, які б більшою мірою відповідали місцевим умовам.

На початку 70-х років минулого століття Міжнародна асоціація шкіл соціальної роботи почала здійснювати у деяких країнах, які розвиваються, нову програму так званих "експериментальних" шкіл. На базі цих шкіл розроблялись і аналізувались програми підготовки майбутніх соціальних працівників. Головною метою цього широкомасштабного експерименту було обґрунтування принципів навчання, які були б адекватні кожному регіону і розроблення навчальних планів і програм, які б відповідали місцевим умовам. Складовим компонентом цього експерименту були міжнародні та регіональні семінари, на яких збиралися учасники з різних країн світу для вивчення нових моделей навчання соціальної роботи. Були створені Латиноамериканська, а згодом і Африканська асоціації навчання соціальної роботі; у середині 70-х років ХХ ст. створена організація, відома як Асоціація навчання соціальної роботі в країнах Азії і Тихоокеанського регіону, а з 1980 року діє Європейська регіональна група з навчання соціальної роботі. Різноманітність європейських умов і держав сприяла, по всій ймовірності, створенню декількох європейських моделей підготовки соціальних працівників.

На сьогодні залишаються актуальними питання про роль і місце соціальної роботи в суспільстві: чи виступає вона інструментом громадської думки, чи засобом лікування соціальних хвороб і вирішення особистих проблем? Зменшення урядової допомоги людям, які знаходяться у скрутному становищі, приводить до припинення функціонування окремих державних соціальних служб, що традиційно комплектувалися із соціальних працівників. Така ситуація у багатьох країнах призвела до падіння престижу професії соціального працівника, що слугує серйозною перешкодою для набору кадрів для цієї професії. Проте варто зауважити, що у переважній більшості країн світу спостерігається тенденція зростання привабливості як державної, так і приватної практики у соціальній сфері.

У змісті підготовки соціальних працівників спостерігається тенденція зростання значущості проблем прав людини й особливо прав національних меншин. Якщо проблема захисту прав людини в цілому найбільш актуальна для постсоціалістичних країн, то в розвинутих країнах особливо гостро стоїть проблема захисту прав національних меншин, що знаходить відображення в навчальних планах і програмах підготовки відповідних фахівців.

Цілком закономірно, що на сучасному етапі, аналізуючи закордонний досвід, фахівці виділяють дві основні моделі підготовки професійних соціальних працівників: американську та європейську.

Американська система навчання соціальної роботі являє собою експериментальну форму викладання і навчання, за якої студент отримує допомогу з творчого перенесення отриманих знань у практичні ситуації професійної діяльності; відпрацювання професійних навичок у вигляді початкового досвіду; сприйняття професійного етикету і

цінностей соціальної роботи; формування професійно важливих особистісних якостей і вироблення індивідуального стилю професійної діяльності.

Європейська модель практичного навчання фахівців у галузі соціальної роботи має суттєві відмінності від американської. У Великобританії студенти вивчають соціальну роботу на двох рівнях: коледжу та агентства (аудиторний і практичний курси).

Основні моделі практичного навчання соціальних працівників Ш. Рамон і Р. Саррі класифікують таким чином [2, с. 71]:

– модель особистісного росту і розвитку заснована на використанні терапевтичних моделей практики в моделях навчання: студент стає ніби "клієнтом" супервізора. Навчання в основному індивідуальне і спирається на психологічні теорії;

– "учнівська" модель, яку іноді називають "поруч з Неллі" за аналогією з моделями навчання в промисловості, де учні спостерігають за роботою на ткацьких верстатах досвідчених фахівців ("Неллі"). Ця модель спирається на теорії поведінки;

– управлінська модель, при якій відношення до студента нічим не відрізняється від ставлення до будь-якого співробітника агентства, а основна функція керівника практики – управління процесом практики. Ця модель спирається на теорії управління;

– модель структурованого навчання, заснована на використанні навчального плану в модульному вигляді, з блоками одиниць. Застосовуються різні методи викладання, особливо імітаційні та діяльні (навчання в "команді"). Студент працює під безпосереднім наглядом і контролем керівника практики. Модель спирається на модель навчання дорослих.

Як в американській, так і в європейській моделях найважливішою умовою доступу до підготовки працівників соціальної сфери є наявність певних особистісних якостей, мотивації, життєвого досвіду, які заявляються на спеціальному іспиті. Звертає на себе увагу той факт, що досить велика увага приділяється питанням загальної підготовки, здоров'я, фізичного і психічного стану. Підготовка соціальних працівників включає варіативну частину, що охоплює основи наук, широкі галузі знання, загальні методики та регіональні компоненти, які конкретизують різні аспекти підготовки і становлять основу для практики, проведення стажувань, тренінгів, вирішення реальних проблем, діяльності в конкретних ситуаціях. Значна частина підготовки фахівців зосереджена в регіональних центрах, агентствах, інститутах, спеціалізованих школах підготовки персоналу для соціальної роботи.

Система підготовки кадрів враховує ту обставину, що у практиці більшості країн світу соціальна робота загального профілю передбачає три сфери:

– соціальна терапія на індивідуально особистісному та сімейному рівні з метою соціальної адаптації та реабілітації індивіда і вирішення конфліктних ситуацій у контексті навколишнього його середовища;

– соціальна робота з групами, які можуть класифікуватися за віком (дитячі, молодіжні, групи престарілих громадян), за статтю, за інтересами або схожими проблемами (конфесійні, групи колишніх алкоголіків чи наркоманів і тощо). Часто соціальним працівникам доводиться працювати з угрупованнями асоціального або навіть кримінального характеру (дитяча або підліткова злочинність, бродяжництво, організована проституція, наркоманія тощо).

– соціальна робота у громаді, за місцем проживання, орієнтована на розширення мережі соціальних послуг, зміцнення общинних зв'язків, створення сприятливого соці-

ально-психологічного клімату в місцях компактного проживання людей, а також на сприяння різного роду локальним ініціативам, організацію взаємодопомоги тощо.

Як уже наголошувалось раніше, пріоритетними напрямками програми навчання соціальних працівників у США є: політика та послуги в галузі соціального забезпечення, людська поведінка і соціальне середовище, різноманіття людської природи, практика соціального обслуговування, дослідницька робота у сфері соціального обслуговування та практичне навчання.

На прикладі підготовки соціальних працівників у США стає очевидним, що тільки професіонали, здатні робити справу і відповідати за неї, можуть забезпечити виживання суспільства. Соціальна робота спонукає переглянути традиційні погляди на відносини між громадянами і представниками влади, а також на роль офіційних органів, співвідношення прав і обов'язків окремих громадян з правами та обов'язками держави, зв'язками між індивідами і їх найближчим соціальним оточенням, можливості і потенціал різних груп ризику, нерідко слабкий баланс раціональних та емоційних компонентів нашого існування, співвідношення турботи і контролю та на природу професіоналізму.

У багатьох країнах Європи, в тому числі і у Німеччині, у структуру соціальної роботи введені організатори вільного часу. Ці спеціалісти іменуються аніматорами. Термін цікавий тим, що він відбиває специфіку роботи такого керівника (фр. "animateur" значить надихнути, спонукати до якоїсь діяльності). Аніматор створює сприятливі умови для її вдосконалення і більш легкої інтеграції в суспільстві.

У Німеччині протягом останніх років діє єдина державна молодіжна програма, у межах якої працюють служби соціального захисту дитинства і молоді. Одна з них – Консультативна служба для підлітків і молоді, створена в 1978 р. у Дюссельдорфі, Геттінгені і Мюнхені.

Якщо говорити про Францію, то слово "соціальний" має представницький характер. Працівники є агентами суспільства, яких найняли центральний та місцевий уряд або добровільні громади. Соціальні працівники тут мають повноваження працювати як з групами та громадами, так і з окремими особистостями. Фахівець із соціальної сфери з певною базою навичок працює в різноманітних програмах, установах та інституціях з різними групами клієнтів, використовуючи методіку соціального співробітництва різних напрямків та історичних періодів. Більшість з них базує свою роботу на концепції, що має назву "життєвий простір".

Що стосується Великої Британії, то соціальні працівники були б здивовані, якщо б їм довелось виконувати таку велику кількість різноманітних функцій. Вузька спеціалізація в цій галузі науки є специфічною рисою підготовки спеціалістів у цій країні [4, с. 78].

У навчальних закладах Франції існує диференційована багаторівнева система підготовки фахівців для соціальної сфери. Підставою цієї системи є своєчасна професійна орієнтація і допрофесійна підготовка, реалізовані в загальноосвітній школі. У Франції не прагнуть вдаватися до ранньої спеціалізації, вважаючи за краще її профілювання, диференціацію і глибоку загальноосвітню підготовку. Спостерігається тенденція поступового розширення і поглиблення загальноосвітньої підготовки як основи подальшої спеціалізації.

Система підготовки соціальних працівників у Франції є наскрізною і побудована за принципом безперервності освіти. Підготовка побудована за принципом почерговості

навчання, при цьому теоретичне навчання в навчальному закладі чергується з періодами цільової практики, стажування в різних соціальних службах, установах, організаціях.

Французька система підготовки працівників соціальної сфери є однією з найбільш ефективних у світі. Вона є також і однією з найстаріших, але в той же час однією з таких, які найбільш динамічно розвиваються, оновлюються, реформуються. Ймовірно, в цьому одна з причин її ефективності.

У Нідерландах згідно з новим законодавством, що набув чинності в 2002/2003 навчальному році, університети та інститути більш високої професійної освіти ввели систему бакалавра-магістра. Це дозволило їм посилити їх положення на міжнародному ринку освіти.

Під час підготовки фахівців із соціальної роботи в Нідерландах існує дві програми навчання: курс повного робочого тижня і курс часткової зайнятості. Обидва – по 4 роки навчання. Протягом року студентів знайомлять з різними теоріями, групами цілей, навичками, методами і професійними галузями. Програма навчання закінчується науковою роботою або заключним проектом.

В Ісландії соціальна освіта – офіційно визнана професія, дозволена Міністерством охорони здоров'я та соціального захисту. Соціальні працівники здійснюють свою діяльність головним чином з людьми різного віку з обмеженими можливостями, а також з їх сім'ями. Щоб працювати соціальним працівником, потрібно отримати свідоцтво, випущене Міністерством охорони здоров'я та соціального захисту. Свідоцтво видається тим, хто виконав вимоги на ступінь бакалавра (3-річна програма) відділом Соціальної освіти в ісландському університеті освіти або еквівалентної програми іноземного університету.

Що стосується Норвегії, то освіта соціальних працівників проходить у системі університетських коледжів, це 3-річне навчання, яке дає ступінь бакалавра. Всі спеціалізації соціальних працівників мають загальні предмети, певні структури національного навчального плану. Професіонали в цих галузях часто працюють на спільних робочих місцях, стикаються з подібними завданнями.

Не можемо оминати в нашому дослідженні також досвід соціальної роботи в Російській Федерації. Над цією проблемою працюють відомі російські вчені, про що свідчать наукові публікації С. Григор'єва, А. Панової, Є. Холостової, І. Зимньої, Ю. Березкіна, В. Сидорова, А. Пригожина, які присвячені питанням становлення соціальної освіти, розкриттю змісту та головних функцій професійної діяльності соціальних працівників, створенню моделей їх підготовки, дослідженням навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах. У працях українських дослідників (Л. Коваль, А. Капської, В. Поліщук, Т. Семигіної, І. Григи, І. Звереві, С. Хлебика та ін.) досить докладно проаналізовано систему теоретичної та практичної підготовки соціальних працівників за кордоном, зокрема й у Росії. Позитивні надбання, творчі здобутки, апробовані спірні концептуальні чи методичні аспекти підготовки спеціалістів у кожній країні треба досліджувати найбільш детально. Вважаємо, що схожість суспільної проблематики, спільні риси у побудові системи освіти України та держав пострадянського простору, зокрема й Російської Федерації, отже, і пошук шляхів реформування, вирішення нагальних питань детермінують важливість та необхідність спеціальних досліджень.

На сучасному етапі у Російській Федерації формується багатоступенева, багаторівнева система підготовки і перепідготовки соціальних працівників [5, с. 179]. Ця система стикається з певними проблемами. Перша група труднощів характерна для закладів вищої освіти у цілому (репродуктивність навчання, його низька практична зорієнтованість, немає тісних міжпредметних зв'язків, застаріла система оцінювання знань студентів тощо), друга – пов'язана з тим, що немає історичного досвіду підготовки соціальних працівників у вищих навчальних закладах Російської Федерації.

Особливістю підготовки соціальних працівників у вищих навчальних закладах Російської Федерації є широкий спектр спеціалізацій, які розділяють за предметом (об'єктом) діяльності та за галузевою ознакою. З третього року навчання студенти мають змогу опановувати предмети з таких спеціалізацій: “організація соціального захисту населення”; “соціально-економічна підтримка населення”, “соціально-правова підтримка населення”, “медико-соціальна робота з населенням”, “соціальна реабілітація дітей з обмеженими можливостями”, “соціальна реабілітація дорослих з обмеженими можливостями”, “трудова терапія людей з обмеженими можливостями”, “психосоціальна робота з населенням”, “соціально-педагогічна робота з сім'єю і дітьми”, “соціальна робота з асоціальними сім'ями і дітьми з девіантною поведінкою”, “медико-соціальна допомога людям похилого віку та інвалідам в умовах стаціонарних закладів соціального обслуговування”, “соціальна реабілітація осіб без певного місця проживання і занять”, “соціальна робота з людьми похилого віку”, які належать до першої групи спеціалізацій. За галузевою ознакою виділяють соціальну роботу в закладах охорони здоров'я, у закладах освіти, службі зайнятості, в службі міграції, у пенітенціарних закладах, соціальну роботу на виробництві та з військовослужбовцями.

В Україні не до кінця є вирішеним як в теоретичному, так і на законодавчому рівнях питання сутності соціальної роботи і соціальної педагогіки, розмежування можливих сфер їх професійної діяльності, категорій клієнтів, специфіки послуг, особливостей підготовки фахівців та їх післядипломного навчання. У зв'язку з цим вважаємо за доцільне зауважити, що в різних країнах і навіть у межах однієї і тієї ж країни наявні різні підходи. У німецькомовних країнах більш поширеним є вживання терміна “соціальна педагогіка”, ніж “соціальна робота”. Проте міжнародним стандартам більшою мірою відповідає вживання словосполучення “соціальна робота”, що пов'язане з англо-американським терміном “social work”.

Що стосується загальних тенденцій, то слід зазначити інтегративний характер і міждисциплінарні зв'язки під час підготовки фахівців із соціальної роботи. Найбільший вплив у процесі підготовки повинні здійснювати такі дисципліни: філософія, соціологія, психологія, педагогіка, антропологія, етика, медична підготовка, право. Характерною рисою слід вважати також широке впровадження сучасних теоретичних концепцій, заснованих на цій інтегративності. Як приклад, наведемо концепцію професора П. Кастнер [3]. Згідно з ним кожна людина – це носій біологічного і соціального. Виходячи з цього, діяльність людини в соціальному аспекті регулюється символами та нормами, які обумовлюють індивідуальну діяльність залежно від загальноприйнятих норм і цінностей. Однак вчинки людини завжди несуть у собі певну частку ірраціональності і незалежності від умов середовища, породжуючи залежність від суб'єктивних ситуацій. Виходячи з цього, П. Кастнер доводить, що соціальна робота – це не тільки теорія, а й

мистецтво взаємодії з іншими людьми, які страждають від складних психологічних проблем або перебувають у складних життєвих ситуаціях, що стали результатом неадекватного оцінювання власних можливостей, завищених вимог, перебільшених бажань тощо. Таким чином, соціальний працівник стикається з конфліктом, в основі якого лежить суперечність природного (індивідуальні бажання, плани, потреби) та соціального (регулювання зазначених потреб соціальними нормами і соціально обумовленими обставинами). У цьому контексті для соціального працівника важливо не тільки враховувати особливості внутрішнього світу клієнта, особливості обставин, що привели до критичної ситуації, а й усвідомлювати, що головним завданням є засвоєння клієнтом загальноприйнятих норм.

Інша спільна риса в підготовці соціальних працівників у зарубіжних країнах – це орієнтованість освіти на практичну діяльність. Практична складова відіграє важливу роль у підготовці майбутніх фахівців. Так термін виробничої практики у Великобританії, Данії, Німеччині та багатьох інших країнах становить від 9 до 12 місяців, при цьому більшість країн сприяють роботі своїх студентів за кордоном. Важливим фактором оволодіння професією є також участь у громадських організаціях, соціальних акціях, поєднання навчання і роботи в соціальних установах [1].

Важливу роль у підтримці світових стандартів і підготовці соціальних працівників у зарубіжних країнах відіграє Міжнародна асоціація шкіл соціальної роботи (IASSW), однією з найважливіших функцій якої є експертне оцінювання національних програм навчання соціальних працівників. Асоціація тісно співпрацює з ООН та Міжнародною організацією праці.

Сьогодні в нашій країні, як і в інших країнах світу питання стоїть так: навчання соціальної роботи не може тільки пасивно відображати соціальний розвиток, воно повинно вести активний пошук шляхів вирішення соціальних проблем, які з'являються. Професіоналів для соціальної сфери потрібно готувати таким чином, щоб вони були здатні змінити, усунути і коректувати негативні соціальні прояви у суспільстві. А це можливо лише у закладах освіти, які будують навчання на нових позиціях і враховують тенденції розвитку соціальної політики в країні.

В Україні підготовка і перепідготовка соціальних працівників і соціальних педагогів здійснюється різними шляхами. Вона здійснюється в університетах, педагогічних інститутах та університетах, у педагогічних та інших училищах, коледжах, на різноманітних курсах підвищення кваліфікації. Терміни навчання різні: від декількох місяців до 4-5 років. Форми підготовки соціальних працівників і соціальних педагогів можна умовно розділити на три рівні:

- курсова або допрофесійна підготовка (різноманітні курси, школи, ліцеї, коледжі);
- навчання в університетах, галузевих вищих навчальних закладах на денних, вечірніх, заочних відділеннях (4-5 років), на дистанційній, екстернатній формі навчання;
- післядипломна освіта (перекваліфікація на факультетах післядипломної освіти; особи, які мають вищу освіту, навчаються на них 1-1,5 роки, підвищення кваліфікації, оволодіння новою спеціалізацією).

Вища професійна освіта включає три ступені: підготовку бакалаврів (4 роки), спеціалістів (5 років) і магістрів (6 років). Останні, здебільшого, після отримання диплома мають право вести навчально-педагогічну або науково-дослідницьку роботу.

Професіоналізм як провідна складова соціальної роботи формується на основі особистісних та професійних рис, ціннісних орієнтацій, інтересів. Розвитку цих рис у студента, входженню в реальну модель майбутньої діяльності у вищому навчальному закладі сприяє розвиток особистого інтересу до обраної професії, формування професійно-мотиваційних установок на діяльність у певній галузі, а також професійно-особистісної „Я-концепції”. Час навчання у вищому навчальному закладі слід використати для визначення вектора професійних цілей, професійного самовизначення й адаптації [1].

Висновки. Розглянувши вітчизняні та зарубіжні джерела з професійної підготовки соціальних працівників, можна зробити висновок, що існує багато відмінностей в окремих моделях навчання соціальної роботи. Однак є й загальні підходи до форм підготовки соціальних працівників, у тому числі відбір студентів на основі певних вимог прийому відносно академічних стандартів програми та придатності претендента до соціальної роботи; підвищення ролі та пошук нових технологій практичного навчання соціальної роботи.

Список використаних джерел

1. *Кремнева Т.* Подготовка социальных работников за рубежом / Т. Кремнева // Социальная работа. – 2005. – № 1. – С. 46–49.
2. *Обучение* социальной работе: преемственность и инновации / под ред. Ш. Рамон и Р. Сарри ; пер. с англ. – М. : Аспект Пресс, 1996. – С. 71–72.
3. *Соціальний працівник – професія XXI століття* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://socio.rin.ru/cgi-bin/articl.pl9id=655&pagc=1>.
4. *Теория* социальной работы : учебник / под ред. Е. И. Холостовой. – М. : Юристъ, 2001. – 334 с.
5. *Холостова Е. И.* Генезис социальной работы в России / Е. И. Холостова. – М., 1995. – 220 с.

УДК 35.073.515

Н.І. Тищенко, ст. викладач

Б.Ю. Піроцький, студент

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ДОКУМЕНТАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ УСТАНОВ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ

Зроблено аналіз нормативно-правових актів, що регулюють організацію діловодства в установах соціокультурної сфери. Визначено роль регуляторної культури в ефективному веденні діловодства.

Ключові слова: діловодство, регуляторна культура, документообіг, документ.

Сделан анализ нормативно-правовых актов, регулирующих организацию делопроизводства в учреждениях социокультурной сферы. Определена роль регуляторной культуры в эффективном ведении делопроизводства.

Ключевые слова: делопроизводство, регуляторная культура, документооборот, документ.

The article provides an analysis of normative legal acts, regulating the organization of office work in institutions the social and cultural sphere. The role of the regulatory culture in the efficient conduct of proceedings.

Key words: clerical work, regulatory culture, document flow, document.